

КОКАРЄВА Анжеліка,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та психології професійної освіти
Національного авіаційного університету

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Стаття присвячена питанням формування та умовам розвитку лідерських якостей студентів – майбутніх інженерів у процесі професійної підготовки в технічних університетах. У статті аналізується визначення поняття «лідер» та його основних ознак у роботах як вітчизняних, так і закордонних авторів. При цьому основна увага приділена не тільки психологічній оцінці основних підходів до розуміння природи феномена лідер, а й характеристики вузлових точок в теоретичному розумінні самої сутності формування лідерських якостей у студентів технічних університетів. Описано засоби і методи навчання, які, на наш погляд, є найбільш ефективними у процесі формування лідерських якостей студентів технічних університетів. Проаналізовано педагогічні умови навчального процесу, які сприятимуть розвитку лідерських якостей студентів за рахунок взаємодії, заснованій на групових формах організації навчального процесу, інтерактивних і проблемних методах навчання, зокрема застосування глобальних мереж, творчих проєктів, case study, web-квестів. Визначено головні якості, необхідні лідеру в студентському середовищі.

Ключові слова: лідер, лідерські здібності, лідерські якості, комунікативні якості, лідерство, активні методи навчання, web-квест, case study, організаторські схильності, комунікативні схильності, електронні засоби навчання, глобальні мережі.

Постановка проблеми та її актуальність. В інноваційних умовах осучаснення всіх сфер суспільного життя в Україні, а також інтенсивного євроінтеграційного процесу надзвичайно вагомою стає проблема формування сильної, креативної, лідерської особистості, адже будь-яка ланка будь-якої галузі потребує такого фахівця, який здатен об'єднати навколо себе людей для досягнення поставлених цілей і створити сприятливі умови для подальшого розвитку. Що робить людину ефективним лідером? Це питання давно цікавить учених. Одну з найбільш відомих і простих відповідей дає теорія великих

людей, прихильників якої можна побачити серед істориків, політологів, психологів і соціологів. Теорія великих людей (great person theory) стверджує, що людина, яка володіє певним набором особистісних рис, буде хорошим лідером незалежно від характеру ситуації, в якій вона знаходиться.

Вирішення завдань підготовки професійних керівників і конкурентоспроможних фахівців-інженерів потребує пошуку нових форм, нетрадиційних підходів до організації навчальної діяльності студентів у технічних університетах, підвищення рівня їх лідерських якостей. У зв'язку з цим, виникає об'єктивна необхідність удосконалення системи освіти, спрямованої на формування особистості майбутнього інженера-лідера, який усвідомлює свої можливості, прагне до розвитку лідерського потенціалу, до самоосвіти, самовдосконалення, максимальної самореалізації та досягнення життєвого успіху. Проблема підготовки майбутніх лідерів є однією з важливих проблем, а в умовах кризи – однією з головних проблем у педагогіці вищої освіти.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі. Багато вітчизняних і закордонних педагогів, психологів, соціологів звертають серйозну увагу на проблему лідерства та лідерських якостей особистості. Ними досліджуються найбільш сприятливі умови для формування впевненості у особистості обирати лідируючі позиції, створюються методики формування лідерських якостей та розвитку лідерського потенціалу студентів. Переважна більшість теоретико-методологічних положень та обґрунтувань змісту педагогічної творчості та технології її формування можуть бути в цілому застосовані для розв'язання завдань підготовки професіоналів-лідерів. Про це свідчать роботи таких науковців, як Ю. Бабанський, Г. Балл, Л. Виготський, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, О. Леонт'єв, А. Ліготський, В. Луговий, В. Моляко, Н. Ничкало, П. Перепелиця, З. Решетова, В. Рибалко, С. Сисоєва, Б. Юдіна та ін.

На розвиток лідерських якостей студентів у загальному контексті направлено працю О. Васіна, О. Вишневського, А. Прими, О. Скорик «Сходження на вершину»; для підготовки молоді до роботи в таборах – «Посібник для лідерів наметових таборів» В. Головатий; О. Калібаба; В. Яценко. Для підвищення рівня знань молодих лідерів про права людини, права дитини, волонтерський рух та формування навичок використання цих знань на практиці І. Братусь, А. Гулевською-Черниш, Н. Доценко, І. Зверєвою, Н. Зимовець, В. Книш, В. Крушельницьким, Г. Лактіоною, С. Моньковим, Ж. Савич, Л. Стариковою, Т. Цюман було розроблено методичний посібник

«Лідер майбутнього: нове бачення, стратегії та практика», направлений на тренінгові заняття для лідерів громадського руху.

Формуванню лідерських якостей безпосередньо у студентів технічних університетів присвячено праці таких українських учених, як О. Романовський, який у своїй монографії висвітлює психолого-педагогічні основи формування творчої особистості інженера-керівника, зміст фахової підготовки та застосування інформаційних технологій у її організації [10]. Також в цьому контексті варто згадати М. Фоміну, яка в своєму дисертаційному дослідженні розглянула структуру змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх інженерів машинобудівного профілю [12], С. Резнік, яка обґрунтувала формування управлінських умінь і навичок у майбутніх інженерів у вищих технічних навчальних закладах [8]. О. Ігнатюк у своєму дисертаційному дослідженні висвітлила питання, пов'язані з професійним самовдосконаленням майбутнього інженера [3].

Отже, можемо спостерігати, що дослідження проводяться досить активно. Можна стверджувати, що більшість науковців рухаються вперед у галузі управління та розвитку ділових якостей особистості. Проте, із перерахованого вище бачимо, що досліджень виявлення та розвитку лідерських якостей у студентів технічних університетів представлено дуже мало.

Саме тому *метою статті* є вивчення проблеми формування лідерських якостей та визначення ефективних умов їх формування у студентів технічних університетів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні багатьма дослідниками проблем освіти визнається, що репродуктивна модель передачі знань стала неефективною. Створення нових педагогічних технологій пов'язано з відмовою від стереотипів традиційної освіти (із збереженням усього кращого, що напрацювала педагогіка) та формуванням нового мислення. Формування національної гуманітарно-технічної еліти, в тому числі і серед студентів-інженерів, неможливе без вирішення проблеми навчання студента самостійно здобувати знання й інформацію та використовувати їх у своїй діяльності, без створення мотивації до навчання протягом усього життя, оскільки стрімкий розвиток цивілізації потребує від особистості високої інтелектуальної і соціальної мобільності, активності і відповідальності. З метою підвищення науково-методичного рівня та професійної компетентності викладачів, формування їхньої готовності до запровадження педагогічних інновацій у навчально-виховному процесі, формування індивідуального стилю викладачів та творчої активності у їхній професійній діяльності, необхідно визначити

вплив педагогічних умов на склад та розвиток лідерських якостей у студентів загалом, зокрема, у студентів – майбутніх інженерів під час навчально-виховного процесу у технічних університетах.

Для вирішення проблем підготовки майбутніх фахівців-лідерів у технічній сфері вкрай необхідним є знання закономірностей та механізмів становлення і розвитку лідерських якостей у майбутніх інженерів. Виникає потреба визначення дефініції поняття «лідер», визначення специфіки управлінської та економічної діяльності лідера-інженера, пошуку ефективних механізмів розвитку лідерських якостей, розробки нових методологій та їх застосування в процесі підготовки студентів як загалом, так і конкретно технічних університетів. Для більш детального розгляду механізмів становлення лідерських якостей у студентському середовищі розглянемо особливості трактування поняття «лідер» у роботах як вітчизняних, так і закордонних авторів.

Історія вивчення понять «лідер» та «лідерство» активно розпочинається в середині минулого століття. Сам термін «лідер» був запозичений з давньогрецької мови «ἡγέτης», що в перекладі означає «той, що веде», тобто ведучий. Поняття «лідерство» з'явилося пізніше й виражало вже існуючу позицію лідера в тому чи іншому колективі. Значний внесок у розвиток цих понять зробили такі науковці, як Дж. Геррі, Р. Танненбаум, І. Вегнер та ін. Сучасні психолого-педагогічні підходи засвідчують, що поняття «лідерство» є багатограним та знаходить своє віддзеркалення в різних науках: психології, педагогіці, соціології, політології. Але їх напрацювання, на нашу думку, не можна розглядати окремо, адже кожна з дисциплін вносить своє бачення проблеми. Для зарубіжних науковців, зокрема Дж. Максвелла, ідея лідерства – невід'ємна від поняття впливу [6, с. 13], вітчизняні дослідники соціальної психології Н. Корнев та А. Коваленко під лідерством розуміють один із процесів організації малої соціальної групи й управління нею, що сприяє досягненню групової мети в оптимальний термін і з оптимальним ефектом [4, с. 205]. Відповідно кожна провідна школа намагалася й намагається окреслити основні якості чи риси людини, яка є чи формально може, власне, стати лідером. Доказом цього є дослідження американського науковця К. Берда, де ми можемо знайти різні дані, починаючи від 5 характерних рис та закінчуючи 79. Провідними серед них є: харизматичність, ініціативність, підтримка, відкритість. Ю. Кращенко зазначає, що лідерство в студентському середовищі та самоврядування – два тісно взаємопов'язаних феномени освітньо-виховного середовища вищої школи [5]. Викладачі гуманітарних кафедр працюють

переважно зі студентами молодших курсів. Саме їм доводиться спостерігати їх духовний, психологічний, світоглядний стан, вони краще за інших знають, якими першокурсники приходять до університету зі школи. Студенти, особливо ті, які тільки-но прийшли до Альма-Матер, намагаються бути активними й брати участь у різних заходах, що позитивно позначається на їхньому емоційному стані, у стосунках з однокурсниками. Але щоб зацікавити їх, розкрити їх здібності до лідерства, необхідно мати досвідченого керівника, тобто куратора, і належний рівень студентського самоврядування. Не можна не враховувати, що куратор має усвідомлювати, що на ньому лежить відповідальність не лише як викладача того чи іншого навчального закладу, але і як наставника, який має згуртувати колектив, організувати роботу групи, розкрити її атмосферу. Керівник групи – творець духовної сутності молодої людини. У процесі навчання необхідно враховувати, що студентський вік характеризується максимумом у досягненні позитивних результатів, засвоєння стереотипів поведінки й формування фахової орієнтації. Вітчизняний дослідник Н. Дятленко зазначає, що сучасний студент-лідер, серед інших позитивних якостей, має неодмінно володіти комунікативними здібностями, уміти працювати в команді, адаптуватися до змін; його лідерство можна визначити як здатність впливати на інших студентів у напрямку досягнення визначеної мети, роблячи їх не «підлеглими», а співвиконавцями. Лідер покликаний здійснювати регуляцію міжособистісних відносин у групі в умовах мікросередовища [1, с. 4].

Важлива роль тут відводиться ораторському мистецтву чи мистецтву сторітелінгу (storytelling), активності, навичкам організаторської роботи. Проте не слід забувати, що куратори інколи припускаються помилок, призначаючи на роль старост тих осіб, які, на їхню думку, асоціюються з лідером. Лідер у більшості випадків виконує цю роль та стає неофіційним керівником студентського колективу. Випадково часто самі студенти роблять інший вибір, що нерідко стає причиною конфліктів між формальним та реальним лідером. Отже, викладачам належить стратегічна роль у ході професійного й особистісного становлення студентів.

Виділяють три типи лідерства: ватажок, лідер (у більш вузькому значенні слова) та ситуативний лідер. Ватажок – найавторитетніший член групи, який володіє даром переконання і навіть навіювання. На членів групи він впливає словом, жестом, поглядом. Так, дослідник Р. Стогділ запропонував такий перелік якостей керівника-ватажка:

- фізичні якості – активний, енергійний, здоровий, сильний;

- особистісні якості – пристосовуваність, впевненість у собі, авторитетність, прагнення до успіху;
- інтелектуальні якості – розум, уміння прийняти потрібні рішення, інтуїція, творче начало;
- здібності – контактність, легкість у спілкуванні, тактовність, дипломатичність.

Ситуативний лідер володіє особистісними якостями, що мають значення тільки в якійсь конкретній ситуації: спортивний захід, турпохід, відвідування музею, урочиста подія в групі тощо.

Серед неформальних лідерів можна виділити ділових, емоційних, демократичних, позитивних і негативних.

З погляду масштабності вирішуваних завдань, виділяють:

- побутовий тип лідерства (у навчальному закладі, студентських групах, дозвільних об'єднаннях);
- соціальний тип лідерства (у сфері матеріального виробництва, у різних товариствах – спортивних, творчих тощо)
- політичний тип лідерства (державні, суспільні діячі) [11].

Сучасний освітній процес актуалізує багато різних педагогічних підходів до особистості студента: розкрити його як професіонала, навчити самостійно приймати рішення, зацікавити у самовдосконаленні та постійно йти до нових звершень тощо. Це пояснюється тим, що вища школа намагається відповідати вимогам, які ставить перед нами світ (глобалізація, нерівномірний економічний розвиток, різні види навчання, наприклад, дистанційне). Метою вищої школи є створення такої моделі фахівця, його поведінки, які будуть відповідати всім вищезазначеним вимогам. Актуальним сьогодні є формування у студентів навичок самоскерованості в навчальному процесі, оскільки реформування освіти в Україні зумовлює підвищення вимог до організаційних умінь, до здатності самостійно визначити пріоритети та їх реалізувати. Вища школа репрезентує нові цілі та завдання перед молодістю, яка має свої амбіції, але не завжди може їх реалізувати у студентському колективі. Особливо це характерно для студентів молодших курсів, де можуть розкриватися нові таланти, про які сам студент може не здогадуватися. Їх прояв може пояснюватися тим, що в школі інколи складаються певні стереотипи щодо однокласників, самого себе, а в університеті студент починає все ніби із чистого аркуша, враховуючи свій минулий досвід, свої помилки.

Університет починає формувати певний мікроклімат, який, на думку вітчизняної дослідниці Л. Маценко, визначає, що комфорт чи дискомфорт у

стосунках формує позитивні чи негативні риси характеру, ідеали, цінності й норми поведінки [7, с. 5]. Важливу роль тут відіграє ідея лідерства, яка допомагає по-новому побачити студента.

Діяльність лідера студентської групи обумовлена специфічними соціально-психологічними особливостями, які визначені дуалізмом ролі формального лідера студентської групи, в якій поєднуються якості стихійного лідера та лідера-керівника. Ці особливості збігаються з такими основними функціями лідера у студентському середовищі: керівна, контролююча, інформаційна та психологічна. Зазначимо, що особливістю ефективною діяльності лідера студентської групи є те, що вона пов'язана з емоційною сферою лідерства, тому головними якостями, необхідними лідеру у студентському середовищі, є:

1. *Впевненість у собі*. Будь-яка характеристика лідерських якостей повинна починатися саме з цієї позиції. Якщо ви не вірите в себе, як в вас зможуть повірити інші?

2. *Готовність до ризику*. Важливо вміти ризикувати, коли це потрібно, але не впадати в азарт, а зберігати холодний розум.

3. *Надійність і послідовність*. Ці риси необхідні для лідера, адже люди не підуть за тим, хто постійно змінює свої рішення.

4. *Активна позиція в житті*. Тільки готовність «варитися» в гущі подій дозволить вам залишатися обізнаним у всіх питаннях.

5. *Ініціатива і мотивація*. Без цього ви не зможете переконати інших перейти до дій.

6. *Уміння відчувати людей*. Сколотити хорошу команду – ось те, що потрібно лідеру. Захопити людей своїми цілями і ідеалами – кращий спосіб досягти мети.

7. *Гнучкість*. Якщо ви не вмієте швидко перебудовуватися, ви просто не витримаєте такого навантаження. Життя непередбачуване, особливо коли від вас залежить багато людей.

8. *Комунікабельність*. Ви повинні підтримувати хороші особисті стосунки з вашим колективом [2].

Проведене нами опитування серед викладачів вищих технічних навчальних закладів (78 осіб) було спрямоване на виявлення найбільш значущих якостей особистості, що формуються у студентів. Результати ранжирування представлені в таблиці 1:

Таблиця 1

Результати ранжування

1	Комунікабельність
2	Вміння відчувати людей
3	Ініціативність
4	Впевненість у собі
5	Гнучкість
6	Готовність до ризику
7	Активна життєва позиція
8	Надійність та послідовність

Таким чином, лідерські якості особистості – це стабільні внутрішні особливості людини, які оцінюються позитивно і дозволяють людині в більшій мірі проявляти себе, як лідера, мислити і діяти, як лідер. Виходячи з результатів, представлених в таблиці 1, ми визначили такі якості для розвитку: ініціативність, комунікабельність, емпатія, як ті, які в більшій мірі відповідають якостям особистості, властивим лідеру.

Всі названі нами якості потрібні в професійній діяльності педагога, який бере участь у формуванні лідера-студента. Крім того, лідерські якості будуть розвиватися у студентів швидше, якщо педагогом будуть створені такі умови навчального процесу, які сприятимуть взаємодії, заснованій на групових формах організації навчального процесу, інтерактивних і проблемних методах навчання, зокрема застосування глобальних мереж, творчих проєктів, case study, web-квестів і т.ін.

На основі проаналізованих методик, розвитку лідерських якостей, були відібрані і включені в розробку методики ефективні засоби і програмні продукти, які будуть розглянуті докладно в ході опису розробленої методики.

Розглянемо методи організації освітнього процесу, які включені в методику.

1. Словесні:

- оргдіалог – це оригінальна форма синергії, інтелектуальної взаємодії, розвитку здібностей і оволодіння навчальною та науковою інформацією;
- дискусія – даний метод передбачає роботу в групах, учні навчатимуться аргументувати, доводити і обґрунтовувати свою точку зору, захищати свою позицію, рахуватися з думками інших.

2. Наочні:

- ілюстративний та демонстраційний метод – використання наочних методів навчання, які в методиці спрямовані на підкріплення методу лекції за допомогою використання

мультимедійних засобів, електронної дошки та інших сучасних технічних засобів.

3. Практичні:

- практичний метод передбачає використання сучасних програмних засобів для вирішення освітніх завдань. Метод спрямований на розвиток почуття відповідальності за виконану роботу.

Метод проблемного навчання сприятиме тому, щоб учні могли розглядати і вирішувати конкретні проблеми. При цьому використовуючи нові способи і підходи, тим самим розвиваючи якості особистості, що сприяють інноваційної діяльності, а саме прояв ініціативності. Використовуючи такі методи проблемного навчання, як проблемне питання, проблемна ситуація, проблемний урок, проблемне завдання.

Аналіз конкретних ситуацій (case study) – один з найбільш ефективних і поширених методів організації активної пізнавальної діяльності студентів. Стикаючись з конкретною ситуацією, студент має визначити: чи є в ній проблема, в чому вона полягає, визначити своє ставлення до ситуації.

Форми навчання:

1. Фронтальна – за допомогою неї будуть викладатися основні теоретичні положення теми перед виконанням лабораторної роботи.

2. Індивідуальна – передбачається практична робота студентів за персональними комп'ютерами.

3. Робота в групах – дана форма і метод дискусії будуть доповнювати один одного і при спільному використанні метод дискусії буде ефективнішим.

Засобами, включеними в методику, виступатимуть:

1. Web-квест «Інформаційні технології в технічній освіті»;
2. Текстовий редактор «MS Word»;
3. Електронні таблиці «MS Excel»;
4. Система управління базами даних «MS Access»;
5. Графічний редактор «Adobe Photoshop CS 6»;
6. Програма «MS Power Point».

Завдяки використанню карти web-квесту, студенти зможуть наочно бачити на якому етапі його проходження вони зараз знаходяться, вибирати доступні для них завдання, а також попередньо ознайомитися з темою і коротким описом завдання.

Працюючи з web-квестом «Інформаційні технології в технічній освіті», студенти можуть постійно підтримувати зв'язок з викладачем, консультуватися.

У цьому особливість цього програмного продукту, оскільки більшість web-квестів виключають викладача з процесу вивчення теми чи розділу курсу. У нас викладач не тільки відстежує діяльність студентів на занятті і перевіряє правильність виконання завдання, але і має можливість керувати діяльністю студентів, наприклад, обмежуючи можливість переходу студентів через невиконані завдання. Розвиток лідерських якостей буде відбуватися в даному випадку на практичних заняттях, під час проведення рольових ігор, самоаналізу, за умови вивчення теоретичного матеріалу.

Висновки. Таким чином, на підставі вище викладеного матеріалу, варто зазначити наступні висновки:

1) формування лідерських якостей студентів технічних університетів багато в чому залежить від особистісних якостей студентів та від умов, які пропонує педагог в організації навчального процесу вищої технічної школи. Лідерська спрямованість особистості сприяє самореалізації, самовираженню в процесі набуття досвіду спілкування і взаємодії людини з іншими людьми. Володіючи творчим потенціалом і сильним характером, студент-лідер постійно знаходиться в пошуку цікавих справ, цікавих подій, які перетворюють навколишню дійсність. Він не зупиняється на досягнутому, підпорядковуючи свою і чужу волю, досягає поставленої мети;

2) головними якостями, необхідними лідеру у студентському середовищі, є: *впевненість у собі; готовність до ризику; надійність і послідовність; активна позиція в житті; ініціатива і мотивація; уміння відчувати людей; гнучкість; комунікабельність;*

3) лідерські якості будуть розвиватися у студентів швидше, якщо педагогом будуть створені такі умови навчального процесу, які сприятимуть взаємодії, заснованій на групових формах організації навчального процесу, інтерактивних і проблемних методах навчання, зокрема застосування глобальних мереж, творчих проєктів, case study, web-квестів і т.ін.; моделювання професійно-орієнтованих ситуацій, завдань, що вимагають від студентів власної оцінки, нестандартного підходу до їх розв'язання й привчають студентів до прояву лідерських якостей, самостійного відбору оптимальних засобів впливу на підлеглих, відповідальності за свої рішення та дії.

Список використаних джерел:

1. Дятленко Н. М. Лідерські якості студентів-психологів як складова їхньої професійної компетентності [Електронний ресурс] / Н. М. Дятленко. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/4293/1/N_Diatlenko_KPP_IL.pdf
2. Егорова Е. В. Интенсивные технологии в развитии лидерских качеств студентов / Е. В. Егорова // Вестник Балтийской педагогической академии. – 2010. – № 95. – С. 118–121.
3. Ігнатюк О. А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення: теорія і практика: монографія / О. А. Ігнатюк. – Харків: НТУ «ХП», 2009. – 432 с.
4. Корнєв М. Н., Коваленко А. Б. Соціальна психологія: Підручник / М. Н. Корнєв, А. Б. Коваленко. – К., 1995. – 304 с.
5. Кращенко Ю. П. Особливості організації системи студентського самоврядування / Ю. П. Кращенко // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 6. – С. 255–262.
6. Максвелл Дж. Воспитавай в себе лідера / Дж. Максвелл ; пер. с англ. Г.И. Левитан. – Минск : Попурри, 2013. – 272 с.
7. Маценко Л. М. Діяльність наставника в системі виховної роботи вищого навчального закладу / Л. М. Маценко: монографія. – К.: НАКККіМ, 2010. – 420 с.
8. Резнік С. М. Підвищення ефективності управлінської підготовки інженерів / С. М. Резнік // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Зб. наук. пр. – Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. – С. 598 – 603.
9. Ріпко І. В. Особливості становлення лідерського потенціалу у студентів вищих навчальних закладів / І. В. Ріпко // «Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес»: тези допов. Міжнар. наук.-теор. конфер. студ. і аспір. 14-15 квітня 2015 р. : – Ч.1. – Харків: НТУ «ХП» – С. 224–225.
10. Романовський О. Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності: монографія / О. Г. Романовський; – Харків: «Основа», 2001. – 311 с.
11. Стогдилл Р. М. Лідерство и структура управления персоналом / Стогдилл Р. М. –М., 2000.
12. Фоміна М. В. Структурування змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх інженерів машинобудівного профілю 2005 року: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / М. В. Фоміна; Вінниця держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського. – Вінниця, 2005. – 20 с.

Angelica Kokaryeva

DEVELOPMENT OF LEADERSHIP SKILLS FOR TRAINING SPECIALISTS AT THE TECHNICAL UNIVERSITY

Summary

The article is devoted to the conditions of formation and development of leadership qualities of students - the future engineers in the course of their professional training in technical Universities. The article analyzes the definition of "leader" and its main features in the works of both domestic and foreign authors. The main attention is paid not only to the psychological assessment of the main approaches to understanding the nature of the phenomenon of the leader, but also the characteristic of the nodal points in the theoretical understanding of the essence of the formation of leadership qualities of students of technical Universities. The means and methods of teaching that are most effective in the formation of leadership qualities of students of technical Universities are discussed. The author also analyzes pedagogical conditions of educational process, contributing to the development of leadership qualities of students due to the interaction, based on the group forms of organization and problem methods of training, in particular, the use of global networks, creative projects, case study, web-quests. It identifies the main qualities needed in a leader among students.

Key words: *leader, leadership skills, leadership skills, communication skills, leadership, active learning methods, web-quest, case study, managerial tendencies, inclinations communication, e-learning tools, wide area networks.*

Кокарева Анжелика

ФОРМИРОВАНИЕ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

Аннотация

Статья посвящена вопросам формирования и условиям развития лидерских качеств студентов - будущих инженеров в процессе профессиональной подготовки в технических университетах. В статье анализируется определение понятия «лидер» и его основных признаков в работах как отечественных, так и зарубежных авторов. При этом основное внимание уделено не только психологической оценке основных подходов к пониманию природы феномена лидера, но и характеристике узловых точек в теоретическом понимании самой сущности формирования лидерских качеств у студентов технических университетов. Описаны средства и методы обучения, которые являются наиболее эффективными в процессе

формирования лидерских качеств у студентов технических университетов. Проанализированы педагогические условия учебного процесса, способствующие развитию лидерских качеств студентов за счет взаимодействия, основанного на групповых формах организации и проблемных методах обучения, в частности, применения глобальных сетей, реализации творческих проектов, case study, web-квестов. Определены главные качества, необходимые лидеру в студенческой среде.

Ключевые слова: *лидер, лидерские способности, лидерские качества, коммуникативные качества, лидерство, активные методы обучения, web-квест, case study, организаторские склонности, коммуникативные склонности, электронные средства обучения, глобальные сети.*